

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

En mycket märkvärdig flicka

En intersektionell analys av berättelsen om Pippi Långstrump
utifrån funktionalitet, genus, ålder och vithet

Emmy Qvil

Göteborgs universitet, institutionen för globala studier.

Examensarbete för kandidatexamen i Globala studier,

GS1511, 15 hp.

Vårterminen 2017

Handledare: Staffan Lundén

Abstract

The famous story about Pippi Longstocking has been around for over 70 years and millions of children, generation after generation, has gotten to know the strong little girl who never wants to grow up. 2015 was a new version of the story published. The new version contains almost everything from the three original books, but some parts has been excluded and the "n-word" has been removed. From a perspective of intersectional feminism and through a method of discourse analysis, this study aims to explore how the character Pippi is constructed as *diffrent* based on the perspectives functionality, gender, age and whiteness. Secondly, the aim of the study is also to problematize whether her position as *different* confirms or challenges different power structures. The study concludes that the story reproduces colonial, racist power structures that needs further problematizing, but also that there is a lot of resistance taking place within the construction of Pippis position as *different*.

Abstract	2
Inledning	4
Syfte och frågeställningar	5
Tidigare forskning	6
Fenomenet Pippi Långstrump	6
Material	7
Om boken	7
Teori och metod	8
Intersektionell feminism	8
Intersektionell analys	8
Diskursanalys	9
Berättelsen om Pippi Långstrump	11
Funktionalitet	13
Världens starkaste flicka	14
Pippi börjar skolan	16
Motstånd	18
Genus	19
Världens starkaste flicka	20
Ålder	25
Ett mycket märkvärdigt barn	25
Vithet	28
Vita barn älska pluttifikation	28
Intersektionalitet	31
Intersektioner	31
Diskussion	33
Rasismen	33
Motstånd	35
Bryta eller bekräfta?	36
Varför fortsätter vi att läsa berättelsen om Pippi?	36
Referenser	38

Inledning

En barndom utan böcker, det vore ingen barndom. Det vore att vara utestängd från det förtrollade landet, där man kan hämta den sällsammaste av all glädje. - *Astrid Lindgren*

(astridlindgren.se, u.å.)

Astrid Lindgrens böcker om Pippi Långstrump fortsätter att vara populära generation efter generation. Vi är nu otroligt många som växt upp tillsammans med den starka lilla flickan som aldrig vill bli stor. Den första av de tre originalböckerna kom ut 1945 och böckerna har en global spridning med översättningar till 70 olika språk och 60 miljoner sålda exemplar världen över (Rabén & Sjögren, u.å.a.). 2015 gav Rabén & Sjögren (ibid) ut *Boken om Pippi Långstrump*. Den nya boken är en samling av ”det bästa och det mesta”(ibid) ur de tre originalböckerna. Även det hårt kritiserade ”n-ordet”(ibid) är borttaget i den nya utgåvan.

I centrum av berättelsen står såklart Pippi Långstrump. Precis i början av berättelsen får en lära sig att Pippi, ”var ett mycket *märkvärdigt* barn” (PL, s. 11, min kursivering). Följande studie ämnar undersöka hur Pippis märkvärdighet – hennes position som avvikare – konstrueras utifrån olika flera olika perspektiv: funktionalitet, genus, ålder, samt vithet. Undersökningen tar avstamp i intersektionell feminism och det är *Boken om Pippi Långstrump* från 2015 som undersökningen baseras på.

Det kan tyckas trivialt och som en felprioritering att diskutera berättelsen om Pippi Långstrump. I synnerhet när klasskamraten bredvid mig skriver om hur menstruation fortfarande, år 2017, är ett stort hinder för många flickor att överhuvudtaget kunna gå i skolan. Men för att låna Michel Foucaults (2002) tankar om att makt kommer underifrån och ”löper genom hela samhällskroppen” (s. 104), blir barnböcker otroligt relevanta att studera. I och med sina möjligheter att influera barns socialisation och världsbild besitter barnböcker en stor maktposition. Och vad är egentligen mer ”underifrån” än de berättelser vi läser för våra barn?

Därtill finns det flera anledningar för att lägga resurser på att studera just barnböcker där det främsta såklart är att de fyller en viktig funktion i barns liv. Exempelvis Lena Kåreland (2013) menar att även om andra typer av medier tar över stora delar av barns vardag så fyller litteratur

ännu en viktig plats då den bland annat hjälper barn att ”markera [sin] sociala plats” (s. 171) samt att läsning ger både ”bildning och färdigheter” (ibid). Kåreland lyfter också att det på många sätt är barnboksförfattarna som är ”vår andes stämma i världen” (s. 33) eftersom barnböcker översätts mer än böcker för vuxna. Kåreland tar som exempel hur Lindgrens böcker översatts mer än både Strindbergs och Lagerlöfs. Att studera just Pippi är inte heller svårt att motivera med berättelsens ofantliga spridning i åtanke.

Dock, då normer, diskurser och strukturer behöver studeras i sin kontext kommer studien att utgå ifrån en svensk kontext och avgränsas därefter. Berättelsen om Pippi Långstrump globala spridning och dess effekter och maktrelationer är en helt annan uppsats som jag gärna uppmanar någon att ta sig an.

Syfte och frågeställningar

Det primära syftet för studien blir därmed att med avstamp i intersektionell feminism undersöka hur karaktären Pippi konstrueras som avvikare utifrån perspektiven funktionalitet, genus, ålder samt vithet. Det sekundära syftet med studien blir att också problematisera huruvida hennes position som avvikare bekräftar eller gör motstånd mot olika maktstrukturer.

Den mest grundläggande frågeställningen för att uppnå syftet med studien blir då vilka erfarenheter och egenskaper tillskrivs Pippi samt övriga karaktärer i *Boken om Pippi Långstrump*. Utöver det har jag valt följande frågeställningar:

- Hur konstrueras Pippis position som avvikare i dikotomierna
 - normal/onormalt (vad gäller funktionalitet)?
 - pojke/flicka?
 - vuxen/barn?
 - vit/icke-vit?

- Hur bekräftas och reproduceras olika normer och maktstrukturer i berättelsen om Pippi Långstrump?

- Hur görs motstånd mot olika normer och maktstrukturer i berättelsen om Pippi Långstrump?

Tidigare forskning

I den här studien kommer tidigare forskning primärt att fungera som teori. I det här avsnittet följer därför endast en kortare översikt kring forskning vad gäller just Pippi Långstrump. En del tidigare forskning kommer också att presenteras löpande genom hela studien.

Fenomenet Pippi Långstrump

Om Astrid Lindgrens författarskap finns det såklart mängder med forskning, och det är ofta i en sådan kontext som forskning om Pippi Långstrump återfinns. Det mesta som skrivit om Pippi Långstrump är litteraturvetenskapligt och tar upp ämnen så som språkbruk, komik, berättargrepp, och så vidare. Mycket utav den forskningen blir därför till stora delar irrelevant för den här studien.

Ulla Lundqvist (1979) är med sin avhandling *Århundradets barn – Fenomenet Pippi Långstrump och dess förutsättningar* otroligt central vad gäller forskningen om Pippi Långstrump. *Århundradets barn* är Lundqvist doktorsavhandling i litteraturvetenskap och i den behandlar hon Pippi i relation till 40-talets (då originalböckerna skrevs) syn på barn och barnuppfostran. Därför ägnas en stor del av hennes avhandling till att redogöra för dåtidens uppfostringsdebatt samt barnlitteratur. I den del av avhandlingen Lundqvist behandlar böckerna om Pippi Långstrump är hennes diskussion om hur Pippi kan beskrivas som ”ett ’främmande barn’” intressant. I diskussionen drar Lundqvist nytta av den också välkända berättelsen om Alice i Underlandet. Lundqvist menar att Alice var ett vanligt barn i en främmande värld medan Pippi är ett främmande barn i en vanlig värld.

Med Lewis Carrolls Alice har Pippi det fundamentala draget ge-mensamt att vara främmande i och avvikande från sin omvärld. Men olikheterna i denna gemenskap blir desto mer påfallande som Pippi framstår som en inverterad Alice. (ibid, s. 187)

I sin bok *Astrid Lindgren - Vildtoring och lägereld* (1992) lyfter också Vivi Edström Pippi som främmande. Edström skriver att Pippi ”[i] sin kraft av ursprungliga, av civilisation och föräldraförtryck oför-därvade personlighet framstår [...] som en projektion av alla väl-artade Annikors och Tommysars önskedröm” (s. 92).

Med samma berättelse i fokus är vissa, små överlapp mellan tidigare forskning och den här studien svåra att överkomma. Ambitionen är att den här studien blir en djupdykning i Pippis främmandeskap, hur Pippis position som avvikare konstrueras, men i relation till maktstrukturer

snarare än annan litteratur. Någon intersektionell analys utifrån mina valda perspektiv funktionalitet, genus, ålder och vithet tycks inte heller vara gjord hittills vad gäller berättelsen om Pippi Långstrump. Förhoppningsvis kan också min grund i Globala studier, och främst Globala genusfrågor, bidra med nya infallsvinklar i och med dess stora fokus på diskurs och makt. Dessutom tycks den nya upplagan av berättelsen om Pippi hittills vara helt outforskad mark. Med den nya upplagan som bas blir kontexten kring min studie Sverige i nutid, vilket då skiljer sig från exempelvis Lundqvist studie som fokuserade på kontexten originalböckerna skrevs i.

Material

Som ovan sagt kommer studien att handla om berättelsen om Pippi Långstrump. Här skulle sannolikt en jämförande studie, där en till exempel jämför med någon annan globalt spridd barnbok, ha stora fördelar och intressanta slutsatser. På grund av de snäva tidsramarna tillhands har dock en jämförande studie valts bort till förmån för att djupdyka i ett material och studera det ingående. Det empiriska materialet till studien kommer därför att bestå enbart av *Boken om Pippi Långstrump*, inklusive dess illustrationer gjorda av Inger Vang Nyman. Med det här materialet behövs således ingen källkritisk diskussion, men däremot blir min roll som forskare desto viktigare att lyfta. Detta kommer att göras i avsnittet om diskursanalys.

Allt som rör berättelsen är, om inget annat uppges, taget från *Boken om Pippi Långstrump* (Lindgren, 2015). Vid citat kommer PL samt sidnummer uppges och syftar då på *Boken om Pippi Långstrump* som källa.

Om boken

Boken om Pippi Långstrump innehåller ”det bästa och det mesta” (PL, baksidan) ur originalböckerna *Pippi Långstrump* (1945), *Pippi Långstrump går ombord* (1946) och *Pippi Långstrump i Söderhavet* (1948) och gavs ut delvis reviderad 2015. Lindgren dog 2002 (Edström, u.å.), men innan dess hann hon göra en del av de revideringar som är gjorda till den nya utgåvan (Rabén & Sjögren, u.å.a.). Revideringarna består främst av att alla ”n-ord” (ibid) som förekom i de ursprungliga böckerna har ersatts med prefixet ”söderhavs” (ibid). Även bokens bilder, målade av Inger Vang Nyman, har restaurerats och det hela menar förlaget gör *Boken om Pippi Långstrump* till ”[e]n lyxig Pippi-utgåva för 2000-talets barn” (Rabén & Sjögren, u.å.b.).

Utifrån tidigare forskning blir det också uppenbart att det i den nya utgåvan valts bort vissa kapitel från originalböckerna. Dessa kapitel diskuteras i tidigare forskningen, men finns helt enkelt inte med i *Boken om Pippi Långstrump* från 2015. Till exempel diskuterar Lundqvist (1979) i sin forskning det berömda kafferepet Pippi går på, vilket överhuvudtaget inte finns med i den nya utgåvan. Det framgår dock inte tydligt någonstans om det är författaren eller förlaget som valt vilka kapitel som ska och inte ska vara med i den nya utgåvan.

Teori och metod

För att uppnå syftet med studien behövs flera teoretiska perspektiv att utgå ifrån. Den teori som presenteras här är den mest grundläggande för studien. Övriga teorier och begrepp kommer att presenteras där de först är relevanta. Också, då teori och metod i min studie till stora delar överlappar presenteras inte dessa i två separata avsnitt, utan ihop här nedan.

Intersektionell feminism

Som ovan nämnt kommer studien ta avstamp i det som kommit att kallas *intersektionell feminism*. Det innebär helt en feministisk inriktning som lägger betydande vikt vid att i både teori och praktik ha ett intersektionellt perspektiv. Damant et al (2008) skriver om intersektionell feminism och om betydelsen av kategorier för intersektionella feminister:

For intersectional feminists, the relevance of these categories [i.e. gender, race/ethnicity, social class, and sexual orientation] is that they reflect existing power relations in our societies because power operates at several levels, including the individual, systemic, and structural [...]. At the more structural level, intersectional feminists acknowledge the existence of multiple systems of oppression, such as patriarchy, racism, capitalism, and heterosexism. (ibid, s.129)

Intersektionell feminism är ett försök att komma över de problem med universalism den feministiska rörelsen tidigare haft, i bemärkelsen att kvinnor har behandlats som en homogen grupp där den vita, västerländska medelklasskvinnan har fått representera alla kvinnor (ibid; Se även Mohanty, 2003).

Intersektionell analys

I studien kommer intersektionell feminism inte bara att fungera som en teoretisk utgångspunkt utan även som ett verktyg då jag ämnar göra en intersektionell analys. Det innebär dock inte att alla möjliga perspektiv ska eller bör undersökas. Exempelvis Wasshede (2010) lyfter att en

intersektionell analys ”inte handlar om att ha med så många dimensioner som möjligt, utan om att ha ett intersektionellt synsätt på det man studerar” (s. 30).

Valen av perspektiv grundar sig först och främst i det empiriska materialet tillhands. Det vill säga att perspektiven valts utifrån det som vid en första läsning av berättelsen tycktes vara mest relevant i konstruktionen av Pippis position som avvikare. Men de har också valts utifrån andra grunder. Valen av perspektiven vithet och genus är en följd av mitt avstamp i intersektionell feminism. Ålder valdes eftersom tidigare forskning la fram det som ett viktigt perspektiv, och funktionalitet valdes för att komma över en del utav den systematiska utestängning, vad gäller representation (Löfroth, 2015, 18 maj), som perspektivet utsätts för. Mina val innebär oundvikligen att andra, viktiga perspektiv faller bort. Till exempel kommer jag inte att diskutera sexualitet eller det viktiga klassperspektivet. Detta mycket med mitt empiriska material i åtanke samt en ambition att få utrymme att verkligen lyfta funktionalitetsperspektivet, men valen jag har gjort grundar sig också mycket i studiens relativt korta tidsomfång.

Diskursanalys

Då syftet med studien är avgränsat till att studera *Boken om Pippi Långstrump* har textanalys valt som enskild metod. För att svara på frågeställningarna och följaktligen uppnå syftet med studien har diskursanalys valts som analytiskt verktyg.

Diskursanalysen styrka ligger enligt många (se ex. Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2012) i dess förmåga att belysa maktförhållanden och strukturer som annars är svåra att empiriskt undersöka. Esaiasson et al menar att diskursanalys är ett kritiskt granskande verktyg och Eriksson et al (1999) skriver i sin tur att diskursanalyser kan ses som ett ”kraftfullt kritiskt verktyg, genom att de blottlägger de dominerande diskursernas antaganden och sanningsanspråk” (s.22). Diskursanalysen är dock inte ett tydligt definierat verktyg, precis som diskurs inte är ett tydligt definierat begrepp. Med den gemensamma utgångspunkten att ”[s]pråket återger inte verkligheten direkt och på ett enkelt sätt utan bidrar till att forma den” (Bergström & Boréus, 2012, s.354) får diskursanalysen olika fokus och utformning hos olika teoretiker. ”Diskursanalysen består av ett flertal kära barn med ett och samma namn” menar Bergström och Boréus. En kan därför med fördel ta vara på olika begrepp och tankar från olika teoretiker. Studien kommer dock till stor del vara inspirerad av Foucaults tankar kring diskurs och diskursanalys. Bergström och Boréus sammanfattar dessa enligt följande:

Foucault menar att när diskurser skapas leder det till att människor kontrolleras, vilket sker genom ett antal procedurer som sammantaget kan kallas för utestängningsmekanismer. Makt är inget som utövas av ett subjekt eller mot ett visst subjekt, utan utvecklas i relation mellan människor och innebär begränsningar för vissa, möjligheter för andra. (ibid, s.361)

Vidare handlar Foucault-inspirerad diskursanalys mycket om ett fokus på sanningsproduktion och kunskap. Diskurser skapar sanningar och därmed också gränser för vad som är tänkbart och förnuftigt, vilket för diskursanalysen bland annat innebär att en kan ”urskilja det definierade förnuftet genom att studera vad som särskiljs som vansinnigt” (Börjesson och Palmblad, 2007, s. 15). Diskursen reglerar även vad som anses vara legitim kunskap och samtidigt vem som ”har rätt att uttala sig med auktoritet” (Bergström och Boréus, 2012, s.358). Makt och kunskap blir därmed oseparatorbara. Här blir också begreppet ”subjektspositioner” (ibid, s.361) viktigt. Subjektspositioner är ett sätt att uttrycka olika positioner som olika aktörer får i diskurser och hur dessa diskursiva positioner påverkar aktörers agens (ibid).

Målet med att använda diskursanalysen som verktyg blir då att i berättelsen om Pippi Långstrump undersöka vilken värld som formas i termer av sanning och kunskap, som i sin tur formar olika subjektspositioner, i relation till det teoretiska ramverket.

Att använda diskursanalys är dock inte utan sina hinder och det är av stor vikt att fundera kring forskarens roll i forskningen. Jag som forskare är oundvikligen del i den diskurs jag studerar. Diskursen konstituerar mitt tänkande samtidigt som jag försöker resonera kring hur den verkar. Poststrukturalismen, som diskursanalysen ofta kopplas till, betonar, liksom jag antyder här ovan, att ”kunskap aldrig anses vara neutral för olika iakttagare” (ibid, s. 29). Andra utmaningar med diskursanalys handlar mycket om intersubjektivitet. Esaiasson et al (2012) skriver att intersubjektivitet i kvalitativa studier, så som denna, mycket handlar om transparens och noggranna motiveringar av de val en gjort och de resultat och slutsatser en kommit fram till. Vidare tar Törnberg och Törnberg (2016) upp vad de kallar för ”cherry-picking” (s.134) vilket innebär att forskaren som utför diskursanalysen riskerar att välja bitar ur exempelvis en text, som är strategiskt för just den slutsatsen forskaren har en vilja att uppnå vilket, enligt Törnberg et al, leder till ”obvious problems relating to representativeness and generalizability” (s.134). Med andra ord kan det inte nog understrykas vikten av att genomgående i studien vara så självreflexiv och självkritisk

som möjligt för att främja intersubjektiviteten och för att överkomma andra utmaningar som kommer med valet av en diskursanalytisk metod.

Berättelsen om Pippi Långstrump

I det välkända verket av Astrid Lindgren får en lära känna Pippi Långstrump, hennes pappa kapten Långstrump samt Pippis kompisar Tommy och Annika. Berättelsen består av 24 kapitel. I kapitel 1–17 får en följa Pippi och hennes vänners vardag i den lilla staden bestående av många utflykter och påhitt. Till exempel får en följa med när Pippi lär Tommy och Annika vad en sakletare är, när de går i affärer och Pippi bjuder alla stadens barn på godis och leksaker. En får också följa med när Pippi bjuder in till födelsedagskalas och när hon ordnar utflykter av olika slag tillsammans med Tommy och Annika, så som när de har picknick eller som när de tältar och leker att de är skeppsbrutna på en öde ö.

I kapitel 18–23 seglar Pippi, Tommy och Annika med Pippis pappa kapten Långstrump till Söderhavet och Kurrekurreduttön som han är kung över. Där träffar de Momo och Moana som tillsammans med de övriga kurreduttbarnen visar Pippi, Tommy och Annika Kurrekurreduttön. Däribland en grotta som alla barnen tillsammans både leker mycket i och även övernattar i några gånger.

Utifrån berättelsen beskrivs de mest centrala karaktärerna såhär:

Pippilotta Viktualia Rullgardina Krusmynta Efraimdotter Långstrump

Pippi är berättelsens huvudkaraktär. Hennes hela namn är Pippilotta Viktualia Rullgardina Krusmynta Efraimdotter Långstrump, men det tyckte hennes pappa var för långt så hon kallas för Pippi. Hon är nio år och bor tillsammans med en apa som heter Herr Nilsson och en häst i ett hus i utkanten av den lilla staden som aldrig namnges. Huset kallas Villa Villekulla och det är där stora delar av berättelsen tar plats. Pippis föräldrar bor inte i Villa Villekulla. Hennes pappa är alltid borta på sjön, och hennes mamma dog när Pippi bara var ett spädbarn. Pippi klarar sig dock bra på egen hand, hon kan laga mat själv och har dessutom ”en stor kappsäck full med gullpengar” (PL, s. 10) vilket gör henne mycket rik. Pippi går inte i skolan utan fördriver tiden på andra sätt, till exempel är hon en sakletare.

Pippi har vit hud och hur hon ser ut i övrigt sammanfattar Lindgren bäst själv:

Hennes hår hade samma färg som en morot och var flätat i två hårda flätor, som stod rätt ut. Hennes näsa hade samma fason som en mycket liten potatis, och den var alldeles prickig av fräknar. Under näsan satt en verkligen mycket bred mun med friska, vita tänder. Hennes klänning var rätt egendomlig. Pippi hade själv sytt den. Det var meningen, att den skulle bli blå, men det blåa tyget räckte inte, så pippi fick lov att sy dit lite röda tygbitar här och där. På hennes långa, smala ben satt ett par långa strumpor, den ena gul och den andra svart. Och så hade hon ett par skor, som var precis dubbelt så långa som hennes fötter. (PL, s.14)

Tommy och Annika Settergren

Tommy och Annika är ett syskonpar och bor tillsammans med sin mamma och sin pappa. Deras hus ligger nära nog Pippis för att de ska kunna se in hos henne när det inte är några löv på träden. Om dagarna går Tommy och Annika i skolan, men eftermiddagarna och loven spenderas i regel hos Pippi som de är mycket goda vänner till. Deras ålder nämns aldrig explicit, men de tycks vara jämnåriga med Pippi. Både Tommy och Annika har vit hud. Tommy är, enligt de bilder som tillhör berättelsen, mörkhårig och Annika är blond. Mer om hur de ser ut kommer att presenteras under avsnittet om genus.

Kapten Långstrump

Kapten Långstrump är Pippis pappa och de delar både hud och hårfärg. Han är i grunden en sjökaptan på skonaren ”Hoppetossa” men efter ett skeppsbrott flöt han upp på Kurrekurreduttön. Där kom han att bli kung och är därför numera klädd i bastkjol och guldkrona. På ön kallas han inte heller kapten Långstrump, där kallas han istället för kung Efraim. När han inte regerar hos kurredutterna är han vanligtvis till sjöss med ”Hoppetossa” som han återförenats med efter att han blivit kung.

Momo och Moana

På Kurrekurreduttön bor kurredutterna som kapten Långstrump är kung över. Momo och Moana är de enda utav dessa som namnges och får därför stå som representanter för hela befolkningen på totalt 126 personer. Momo och Moana har mörk hud och bor i hyddor. De är två av de barn som Pippi, Tommy och Annika blir kompisar med under deras tid på ön.

Funktionalitet

Christine Bylund skriver i sin masteruppsats från 2016 om funktionalitet. Enligt Bylund talas det i regel om två olika förståelsemodeller vad gäller funktionshinder: den medicinska modellen och den sociala. I sina redogörelser av de två olika modellerna drar Bylund många paralleller mellan görandet av funktionalitet och görandet av kön/genus. Den medicinska modellen till att börja med, ser funktionshinder som något som tillhör kroppen och är oföränderligt, menar Bylund. Funktionshindret är alltid något som hindrar och är en brist, oavsett individens egna upplevelse av sin funktionalitet. Till den medicinska modell hör också en syn på funktionshinder som individens ansvar - det är individen som via olika åtgärder får anpassa sig för att fungera i samhället. Det här då likt, menar Bylund, en ”essentialistisk förståelse av kön och genus där kön bestäms utifrån biologiska faktorer och kroppars utseende och uppfattas som en statisk position” (s. 5). Den sociala modellen å andra sidan jämför Bylund med en syn på kön/genus som en social konstruktion då även den sociala modellen vad gäller funktionshinder tar avstamp i hur funktionalitet skapas i relationen mellan kropp och miljö, och därmed hur funktionalitet, liksom kön/genus, är sociala konstruktioner. Att det är normer och strukturer som hindrar, inte individens kropp. Bylunds har en förståelse av funktionalitet är i linje med den sociala modellen, och likaså är det den sociala modellen jag utgår från i den här studien.

Det är också på sin plats att här lyfta den begreppsapparat jag kommer att använda i följande avsnitt. Det mest grundläggande är såklart att oavsett vad en kallar det; funktionsnedsättning, funktionsvariation, funktionshinder, och så vidare, så är det viktiga att det är något en *har*, inte något en *är* (se ex. Diskrimineringsombudsmannen, 2016). Det vill säga att en kan prata om ”personer med funktionsnedsättningar”, men inte om ”funktionsnedsatta”. I min analys kommer jag inte heller att använda varken funktionsnedsättning eller funktionshinder då dessa dels har en väldigt negativ klang, men framförallt för att de inte sätter fokus på strukturer och sociala konstruktioner av funktionalitet. Jag kommer istället, i likhet med Bylund (2016) och dessutom i linje med min syn på makt och intersektionalitet, i regel att använda begreppet ”normbrytande funktionalitet”. Med inspiration från Bylund kommer jag därtill att använda begreppet funktionsfullkomlighet samt funktionsmaktordning. Bylund skriver:

På svenska har begreppet funktionsmaktordning kommit att ha liknande betydelse, funktionsfullkomligheten är idealet och funktionsmaktordningen det samhällssystem [sic] genom vilket idealet upprätthålls. (ibid, s. 8)

Världens starkaste flicka

.....
'1941 låg min sjuåriga dotter Karin sjuk i lung-inflammation. Varje kväll när jag satt vid hennes sängkant tjtade hon på barnavis: 'Berätta nånting!' Och en kväll när jag rätt utmattad frågade henne: 'Vad ska jag berätta?' så svarade hon: 'Berätta om Pippi Långstrump!' Hon hittade på namnet just i det ögonblicket. Jag frågade henne inte vem Pippi Långstrump var, jag började bara berätta och eftersom det var ett märkligt namn, så blev det också en märklig flicka.'
.....

(PL, baksidan)

Något av det första som en får lära sig om Pippi Långstrump är att hon ”var ett mycket *märkvärdigt* barn” (PL, s. 11, min kursivering) och att det som gjorde henne mest märkvärdig var hennes mycket normbrytande funktionalitet: Pippi är starkare än någon annan.

Matroserna stod vid relingen och tittade efter Pippi, så länge de kunde se henne. Hon gick stadigt utan att vända sig om med Herr Nilsson på axeln och kappsäcken i näven.

- Ett märkvärdigt barn, sa en av matroserna och torkade en tår ur ögat, när Pippi försvann i fjärran.

Han hade rätt. Pippi var ett mycket märkvärdigt barn. Det allra märkvärdigaste med henne var, att hon var så stark. Hon var så gruvligt stark, att i hela världen fanns det ingen polis, som var så stark som hon. Hon kunde lyfta en hel häst, om hon ville. (PL, s. 10–11)

Ordet ”märkvärdig” kan här tolkas på flera sätt; Pippi blir intressant – värd att lägga märke till – baserat på sin styrka, eller att Pippi är konstig och säregen baserat på sin styrka. Oavsett tolkning och oavsett om en lägger en positiv eller negativ laddning i tolkningen, blir det tydlig att genom att Pippis styrka upprepade gånger beskrivs som märkvärdig så konstrueras också en bild av att styrka är en väldigt normbrytande funktionalitet. Det här blir också början på konstruktionen av Pippis subjektsposition vilken jag har valt att kalla *avvikaren*.

Beskrivningar av Pippi som annorlunda är, som ovan nämnt, något som återkommer flera gånger under berättelsens gång. I stycket nedan har två män, Dunder-Karlsson och Blom, kommit för att stjäla hennes kappsäck med gullpengar. Här har det redan hänt saker som fått Dunder-Karlsson och Blom att reagera. Till exempel har de sett Pippi sova med fötterna på kudden och att hon har en apa som sover i en docksäng. Min tolkning är emellertid att hennes funktionalitet var av stor betydelse i sammanhanget.

- Skämta mig hit och skämta mig dit, sa Pippi och lyfte upp Dunder-Karlsson på skåpet. Minuten efteråt satt Blom där också. Då blev de båda luffarna rädda. De började förstå att Pippi inte var någon vanlig flicka. (PL, s. 82)

Självfallet finns det en viktig skillnad mellan Pippi och många andra personer som har olika sorters normbrytande funktionalitet: Pippi skulle nog sällan, baserat på den fysiska sidan av hennes funktionalitet, beskrivas som en person med ett funktionshinder eftersom det inte är något som Pippi, i relation till funktionsfullkomligheten, lider brist av. Här handlar det istället om att ha en förmåga som ligger utanför det förväntade och på så sätt avvika. Men oavsett på vilket sätt Pippis funktionalitet avviker är det dock viktigt att överhuvudtaget ha med perspektivet eftersom funktionalitet uppenbart spelar en stor roll i konstruktionen av Pippis position som avvikare.

För att resonera kring avvikarens roll i diskursen, i upprätthållandet av funktionsmaktsordningen, är det gynnsamt att låna tankar och teorier från det poststrukturalistiska samt (post)koloniala fältet. Eriksson et al (1999) lyfter bland annat hur olika teoretiker menat att språket är strukturerat kring ”binära oppositioner” (s. 18) och ger som exempel man/kvinna, vit/svart, normal/onormal, och så vidare. Det är i relationen mellan dessa oppositioner som betydelse uppstår och genom att den ena delen ges överordning så reproduceras också olika sociala hierarkier. Därmed blir begreppen också helt beroende av sina motsatser, även om dess inte med nödvändighet är uttalade, menar Eriksson et al.

I berättelsen om Pippi står ”märkvärdig” i kontrast till ett outtalat ”normal” och deras beroende av varandra är tydligt: utan att något annat hade kategoriserats som normalt hade Pippi aldrig kallat märkvärdig. Pippi blir märkvärdig, blir avvikare, endast i relation till funktionsfullkomligheten. Detta illustreras ofta i berättelsen i form av relationen mellan Pippi och Tommy och Annika, vilket också påpekas av Lundqvist (1979) i sin avhandling om fenomenet Pippi Långstrump, och kommer att diskuteras mer i de kommande avsnitten.

Avvikarens relation till det (outtalat) ”normala” kan också diskuteras i termer av det som på engelska kallas ”othering”, vanligen översatt till andrafiering (se ex. Nationella sekretariatet för genusforskning, u.å.). I termer av andrafiering har avvikaren en central roll då den genom att avvika också skapar ett vi. Inom postkolonialismen är andrafiering centralt och här bör Edward Said nämnas. Said var påverkad av Foucault, enligt Eriksson et al (1999), och med sitt verk *Orientalismen* pekade han på hur (post)kolonialismen legitimeras genom att Orienten konstruerades

som väst ”Andra” – genom att forma Orienten formades också ett överlägset Väst. Likaså formas funktionsfullkomligheten genom att säga vad den inte är. Avvikarens främsta funktion inom diskursen är med andra ord att skapa ett ”vi”. Även om Pippis funktionalitet inte betraktas som ett hinder så bekräftar den normaliteten.

Pippi börjar skolan

Även om Pippis styrka är det som, enligt berättelsen, uttryckligen gör henne märkvärdig är det också andra delar i Pippis funktionalitet som konstruerar henne som annorlunda. Ett exempel är när Pippi försöker börja skolan och hamnar i Tommy och Annikas klass för en dag. Det blir tämligen omgående uppenbart att Pippis behov och funktionalitet faller utanför skolans snäva ramar. Innan stycket nedan har fröken, som haft en väldigt positiv inställning till Pippis inträde i hennes klass, gett upp både försök att räkna och att läsa då Pippi gång på gång kommit från ämnet och tappat fokus.

Pippi måste hämta andan ett tag. Och fröken som nu började tycka att Pippi var ett bråkigt och besvärligt barn föreslog att klassen skulle rita ett slag istället. Säkert skulle Pippi sitta lugnt och stilla och rita, tänkte fröken. Och hon plockade fram papper och pennor och delade ut bland barnen.

- Ni får rita vad ni vill, sa hon, och så satte hon sig själv vid katedern och började rätta skrivböcker. Om en stund höjde hon blicken för att se hur det gick med ritningen. Då satt alla barnen och tittade på Pippi som låg på golvet och ritade av hjärtans lust.

- Ja men Pippi, sa fröken otåligt, varför ritas du inte på pappret?

- Det har jag ritat fullt för länge sen, men inte får hela min häst rum på det där lilla fnuttiga papperet, sa Pippi. (PL, s. 43–44)

Kanske är det här en metafor för hela Pippis person, här när hon bokstavligen inte håller sig inom gränserna. Oavsett så kommer Pippis koncentrationsförmåga åter upp senare i berättelsen när det beskrivs hur hon trots att hon inte gått i skolan, lärt sig att skriva lite grann:

På den tiden när hon seglade på havet, brukade en av matroserna på hennes pappas båt sitta med henne på akterdäcket ibland om kvällarna och försöka lära henne skriva. Tyvärr var Pippi inte någon vidare uthållig elev. Rätt som det var kunde hon säga:

- Nej, Fridolf (han hette Fridolf, den där matrosen), nej Fridolf, nu ger vi katten i det här, nu klättrar jag upp i masttoppen och tittar efter vad det blir för väder imorgon.

Så därför var det inte underligt att det gick trögt med skrivningen. (PL, s. 86)

Via en snabb googling kan en se att det i olika forum diskuteras huruvida Pippi kan sägas ha till exempel ADHD. Men oberoende av vilken eventuell diagnos Pippi kanske skulle fått om hon inte

varit en påhittad karaktär, är det inom bokens pärmar uppenbart att hennes funktionalitet bryter mot det normala, förväntade och mot det önskvärda: ”Tyvärr var Pippi inte någon vidare uthållig elev.”

De som däremot fungerar bra i skolan är Tommy och Annika. I frånvaro av beskrivningar av Tommy och Annika som ”märkvärdiga” eller annorlunda tolkar jag syskonparet som *normala*, som berättelsens ständiga normbärare och som representanter för funktionsfullkomligheten – de är allt avvikaren inte är. Lundqvist (1979) förde samma resonemang baserat på originalböckerna och menade att de som barn som läser berättelsen betraktar som ”normala” (s. 138) är Tommy och Annika.

Tommy och Annika beskrivs som ”två små rara barn” (PL, s.11). De rara barnen ges egenskaper så som ”snälla och väluppfostrade och lydiga” (PL, s.11) och är dessutom ”mycket duktiga i skolan” (PL, s. 171).

I kontrasten mellan Tommy och Annika, och Pippi formas skolan som en plats oförmögen att välkomna och undervisa barn med behov som inte ligger funktionsfullkomligheten nära nog. På så vis förkroppsligas, befast och reproduceras också funktionsmaksordningen med hjälp av skolan. Det blir inte minst uppenbart i hur Pippis dag i skolan avslutas:

- Vet du vad, sa hon, jag menar, vet du vad, fröken, det var förfärligt roligt att komma hit och se hur ni har det. Men jag tror inte jag bryr mej om att gå i skolan mera. Det får bli som det kan med jullovet. Det är alldeles för mycket äpplen och igelkottar och ormar och sånt där. Jag blir precis yr i huvudet. Jag hoppas att du fröken, inte blir ledsen för det.

Men då sa fröken att hon visst blev ledsen, allra mest för att Pippi inte ville försöka uppföra sig ordentligt, och att ingen flicka som bar sig åt som Pippi, kunde få gå i skolan om hon också ville aldrig så gärna.

- Har jag uppfört mej illa, sa Pippi mycket förvånad. Jamen, det visste jag inte själv, sa hon och såg så sorgsen ut.

Ingen kunde se så sorgsen ut som Pippi, när hon var ledsen. (PL, s. 44)

I ovanstående citat blir det uppenbart hur Pippis funktionalitet formas i relationen till den miljö hon befinner sig i, i enlighet med den sociala förståelsemodellen av funktionalitet. Utanför skolan är exempelvis Pippis koncentrationsförmåga aldrig ett problem. Om den hade varit det i Pippis vardagsmiljö, hade hon då verkligen blivit så förvånad över att hennes beteende (tydligen) var oönskat? Skolans anpassning efter funktionsfullkomligheten skapar en miljö där Pippis funktionalitet plötsligt är normbrytande.

Samtidigt så understryks det många gånger i berättelsen hur viktigt det är med skolgång. Visserligen sker alltid detta ifrån ett vuxenperspektiv, så som när två poliser kommer för att ta Pippi till ett barnhem för att hon ska få tillsyn och börja skolan eftersom ”så tråkigt det ska bli för [Pippi] att vara så okunnig” (PL, s. 34) Med andra ord är det två sanningar som konstrueras här: vuxenvärlden säger att det är väldigt viktigt med skolgång, men om du har en funktionalitet som inte är kompatibel med skolans former så är du inte välkommen.

Självklart har skolan förändrats sedan 1940-talet då berättelsen först skrev. Jag menar inte att underskatta varken barns förmåga att förstå att berättelsen handlar om dåtid och fantasi, eller vuxnas förmåga att förklara det. Förändringarna påverkar dock inte den sanningsproduktion som berättelsen är en del utav. Dessutom är min utgångspunkt att berättelsen är allmängiltigt nog att för att många barn även idag ska kunna relatera till Pippi, hur mycket än skolan och barnuppfostran har förändrats sedan 1940-talet.

Motstånd

Om resonemangen hittills handlat om hur Pippi med positionen avvikare bekräftar normen genom att vara central i det diskursiva vi-skapandet, så kan en också vända på det och resonera kring att Pippi genom att ha positionen avvikare istället utmanar diskursen och att hennes görande av avvikelsen, är en form av motstånd. Men det beror såklart på vilken definition av motstånd en tillämpar.

Einwohner och Hollander (2004) skriver om hur olika teoretiker har väldigt skilda tankar kring vad som faktiskt räknas som motstånd, även om det råder någorlunda konsensus kring att det handlar om ”oppositional action of some kind” (s. 544). De menar att olika försök till definitioner ofta skiljer sig kring synen på huruvida handlingar måste vara avsiktliga och/eller erkända. Alltså om hen som utför handlingen har för avsikt att handlingen ska vara motstånd och/eller om måltavlan för motståndet och/eller andra iakttagare, erkänner handlingen som motstånd. Einwohner et al beskriver alla kombinationer av dessa tre parametrar som motstånd förutom i det fall då det inte är avsiktligt och inte heller erkänt av varken måltavlan eller av andra iakttagare.

Vidare så skriver även Lilja och Vinthagen (2009) om motstånd och ger följande försökt till definition:

1) en handling som utförs av 2) någon i en underordnad position i relation till makten i fråga - eller i solidaritet med någon i en underordnad position (som ställföreträdande motstånd), i 3) en respons till denna makt där, 4) denna handling/respons åtminstone har möjligheten att underminera denna makt. (ibid, s. 51)

I Lilja och Vinthagens definition läggs alltså fokus vid motståndets relation till makt istället för att diskutera huruvida handlingen är avsiktligt och/eller erkänt. Här kan diskussionen föras på två olika nivåer: Pippi som motstånd inne i berättelsen och berättelsen som motstånd utanför bokens pärmar. I regel kommer diskussion föras inne i berättelsen i de kommande avsnitten för att sedan i den avslutande diskussionen sättas in i ett större sammanhang. Dessa två nivåer överlappar dock ideligen – det Pippi gör uppror mot i berättelsen relaterar i regel till det nät av maktstrukturer som omger den och som kommer till uttryck i den.

Pippis motstånd mot funktionsmaktsordningen tar sig i mångt och mycket uttryck i att hon inte låter den påverka hennes agens. Även om hon blir ledsen när fröken säger att hon betett sig illa så går hon vidare och helt enkelt struntar i den miljö som är anpassad efter funktionsfullkomlighetens snäva ramar, och därmed stänger henne ute.

Det långa, härliga sommarlovet tog slut en dag, och Tommy och Annika började skolan igen. Pippi ansåg fortfarande att hon var tillräckligt lärd utan skolgång och sa bestämt ifrån att hon inte tänkte sätta sin fot i skolan, förrän den dagen kom då hon absolut inte kunde bärga sig, om hon inte fick veta hur sje-ljudet stavades i 'sjösjuk'.

- Men eftersom jag aldrig är sjösjuk, så behöver jag inte oroa mej för stavningen i första taget, sa hon.

Och om jag verkligen skulle råka bli sjösjuk nån gång, så har jag annat att göra än att stava till det.

(PL, s. 168)

Hon utmanar funktionsfullkomligheten bara genom att finnas. På så sätt gör hon också motstånd mot funktionsmaktsordningen.

Genus

Om det till vardags är många som förstår kön och genus som två olika begrepp där kön syftar till biologi och genus till kultur (Dahl, 2016), är det i feministiska och/eller akademiska sammanhang mer invecklat och debatterat. Till exempel menar många feminister att det biologiska könet också är en social konstruktion och inte en universell, *naturlig* sanning samt att ”alla binära uppdelningar

som ser kön som naturligt och genus som socialt konstruerat [måste] undvikas” (Freedman, 2003, s. 31).

Vidare finns det kring maktstrukturerna som omger kön/genus många olika begrepp; patriarkat, genussystem, könsmaktsordning, heteronormativitet, och så vidare (Dahl, 2016). I den här studien har jag valt att använda könsmaktsordning eftersom det i kontexten av den här studien pekar på likheter med funktionsmaktordningen. Användningen av det kommer dock ske synonymt med Yvonne Hirdmans välkända begrepp *genussystem* vilket innebär följande:

- 1) isärhållande av manligt och kvinnligt och 2) en hierarki, där det manliga är överordnat det kvinnliga. (Dahl, 2016, s. 17)

Som tidigare antytts under avsnittet om funktionalitet är min utgångspunkt att kön och genus är sociala konstruktioner. Därmed tar jag avstånd ifrån alla sorters essentialism på området och även uppdelningen av kön som något biologiskt och genus som något kulturellt, självfallet inspirerat av Judith Butler (2007). Därmed är det också hur kön görs och hur könsmaktsordningen reproduceras och bryts som kommer stå i fokus i mina resonemang nedan.

Världens starkaste flicka

Det är inte bara Pippis funktionalitet som konstruerar hennes position som avvikare. Ett av de viktigaste övriga perspektiven är det ständigt närvarande faktumet att Pippi (definierat av berättelsen) är flicka, men inte har varken utseende, beteende eller egenskaper som förväntas av ett kvinnligt görande av kön. Återigen blir det centralt hur Pippi och Tommy och Annika formar varandra i relationen mellan avvikare och normbärare. Eftersom Tommy och Annika är normbärare skapas genom dem en sanning om hur pojkar respektive flickor ska se ut, vara, agera, och så vidare. De blir representanter för sina respektive köns kategorier och genom vilka könsmaktsordningen förmedlas i berättelsen.

Tommy och Annika är på många sätt lika; de är alltid artiga och ordentliga, de är väluppfostrade, duktiga i skolan, och så vidare. Bland de egenskaper och uttryck som skiljer dem åt är kön den första olikheten som berättelsens avslöjar.

- I det huset bodde en pappa och en mamma med sina två små rara barn, en pojke och en flicka. Pojken hette Tommy och flickan Annika. (PL, s. 11)

Tommy kategoriseras som pojke och Annika som flicka. Till detta tilldelas en rad uttryck och egenskaper. Exempelvis blir det tydligt i både bild och text att Tommy och Annika klär sig olika; Tommy bär skjorta och byxor medan Annika alltid bär ”små välstrukna bomullsklänningar” (PL, s. 11). Ett annat exempel är hur det i berättelsen ofta dyker upp är hur Tommy är långt mer orädd än Annika. Nästan alltid när syskonen står inför något nytt under deras utflykter och upptåg tillsammans med Pippi, så möter Tommy det med nyfikenhet och entusiasm medan Annika lika ofta är rädd, ängslig och försiktig. Ett exempel är när Pippi upptäcker att en ek i hennes trädgård är ihålig, och klättrar in. Annika blir då genast skräckslagen att Pippi aldrig kommer att komma upp igen, och börjar gråta. Tommy å andra sidan blir exalterad och vill genast klättra in i eken även han.

Utan att ha granskat det systematiskt, så är min uppskattning att liknande beskrivningar av Tommy och Annika förekommer i majoriteten av de kapitel där de är med. Det är till och med en likande beskrivning med när Annika pratar med Pippi för första gången på en utav berättelsens allra första sidor:

- Det är fult att ljuga, sa Annika, *som nu äntligen vågade öppna munnen*. (PL, s. 15, min kursivering)

Således får pojken i berättelsen vara den som är nyfiken och modig, medan flickan är rädd och känslös. På så sätt formas en sanning om att pojkar är modiga och flickor är rädda samt att mod är det som är önskvärt. Återigen syns både isärhållning och hierarki, precis som med funktionalitet och helt i enlighet med könsmaktsordningen.

Notera också hur berättelsens manliga karaktärer får komma först rent språkligt: En pappa och en mamma, en pojke och en flicka, Tommy och Annika, Momo och Moana. Valet att reproducera det språkbruket i den här studien är grundat i en ambition att beskrivningarna av berättelsen ska vara så nära berättelsen som möjligt, till förmån för transparens och intersubjektivitet.

Tommy får visserligen också visa sig rädd och känslös under ett skeende i berättelsen när han blir attackerad av en argsint tjur, men det är ett klart undantag ifrån ett annars väldigt genomgående tema. Under andra skeenden i berättelsen, så som när Pippi ska segla iväg med sin pappa och kanske aldrig komma tillbaka, trycker Tommy ner sina känslor och tycks uppleva ett stort obehag av detta, medan Annika, förmodat i egenskap som flicka, kan gråta så tårarna sprutar hejvilt.

- Tjut inte, sa Tommy ilsket. Du skämmer ut oss inför alla människorna här!

Resultatet av hans förmaning blev att Annika bröt ut i en verklig störtflod av tårar. *Hon* grät så att hon skakade. Tommy sparkade till en sten, så att den rullade ner för kajkanten och föll i vattnet. Egentligen skulle han ha velat kasta den på 'Hoppetossa'. Den där eländiga båten som skulle föra Pippi bort ifrån dem! Sannerligen om ingen hade sett det, skulle Tommy haft god lust att gråta lite *han* också. Men det gick ju inte an. Han sparkade iväg en sten till. (PL, s. 152, min kursivering)

Tommys agerande och tankar kring känslotyttranden pekar också på komplexiteten i maktstrukturer: Även de som besitter överordnade positioner i olika strukturer får uppleva negativa konsekvenser och begränsad agens av den struktur som samtidigt ger dem deras privilegier. Görandet av den överordnade positionen är även det påtagligt begränsat.

Mot allt detta ställs Pippi och hon bryter mot varje roll som via Tommy och Annika tilldelats pojkar respektive flickor. Till exempel är Pippi i högsta grad orädd vilket återkommer på många olika sätt i berättelsen. I en interaktion med en mobbare blir både Pippis avsaknad av rädsla samt hur en sådan avsaknad inte förväntas av en flicka, tydligt:

- O, sa Annika, det är Ville som dom klår. Hur kan dom vara så elaka!

- Det är den där otäcke Bengt. Han ska jämt slåss, sa Tommy. Och fem mot en, vilka fegingar!

Pippi gick fram till pojkarna och knackade Bengt i ryggen med pekfingeret.

- Hallå där, sa hon. Är det meningen att ni ska göra mos av lille Ville direkt, eftersom ni ger er på honom fem stycken på en gång.

Bengt vände sig om och fick se en flicka som han aldrig hade träffat förr. En vilt främmande flicka som vågade peta på honom. Först bara gapade han en stund av ren förvåning [...] (PL, s. 25)

Samtidigt handlar det inte om att Pippi är en flicka som har manligt kodade egenskaper. Pippi har även kvinnligt kodade egenskaper som exempelvis att hon kan visa känslor, vilket bland annat syntes i citatet där skolfröken säger att Pippi betett sig illa: "Ingen kunde se så sorgsen ut som Pippi, när hon var ledsen" (PL, s. 44).

Pippi klär sig inte heller i byxor som en pojke utan precis som Annika så klär hon sig i klänning. Men även om Pippi alltså har en rad kvinnligt kodade egenskaper och attribut så bryter hon ofta mot det förväntade görandet utav dem. Det kanske tydligaste exemplet på det är just Pippis utseende. Till exempel: Pippi bär klänning, men till skillnad från Annikas beskrivs den varken som välstruken eller prydlig. Pippis utseende kallas istället för "det märkvärdigaste [...] Tommy och Annika hade sett" (PL, s.14) och när mobbaren Bengt får se hur Pippi ser ut fortsätter deras interaktion såhär:

Först bara gapade han en stund av ren förvåning, och sedan drog ett brett flin över hans ansikte.

- Killar, sa han, killar! Släpp Ville och ta er en titt på den här tjejen. Alla tiders tjej!

Han slog sig på knäna och skrattade. [...]

- Har ni sett ett sånt hår hon har! Rena rama brasan! Och såna skor, fortsatte

Bengt. Kan inte jag få låna en av dom? Jag skulle så gärna vilja ut och ro och jag har ingen båt.

(PL, s. 25–26)

Det finns därtill olika förhållningssätt och attityder mellan både Tommy och Annika, och Annika och Pippi vad gäller deras utseende. Till att börja med tilldelas egenskapen att bry sig om och värdera sitt utseende flickkategorin via Annikas (exempelvis) rangordning av sina klänningar och sin vilja att göra sig fin när det vankas kalas genom att krusa håret. Men framförallt via att vara en motsatts till Tommy som inte bryr sig särskilt om sitt utseende – ”bara han var någorlunda snygg” (PL, s. 87). Pippi tycker i grunden om sitt utseende, men tycker liksom Annika om att göra sig lite extra fin ibland. Till exempel sätter Pippi och Annika blommor i håret när de kommit till Kurrekurredudden, vilket Tommy absolut inte kan tänka sig att göra: ”Ingenting kunde förmå honom att sätta blommor i håret” (PL, s. 194).

Även om det inte i något avsnitt ställs i direkt kontrast till Annika eller någon annan karaktär, är min tolkning att det också är annorlunda att Pippi, i synnerhet i egenskap av flicka, tycker om sig själv och sitt utseende. Tolkningen kan såklart vara färgat av att jag själv är uppväxt i en tid där framförallt kvinnor ständigt omges av ”gör-om-dig-själv”-masshysteri. Där, som Ambjörnsson (2003) påpekar, ett ogillande av sin kropp är så pass tätt förknippat med kvinnlighet att kvinnlighet nästan kan definieras utifrån det. På så sätt befinner jag mig mitt i en sanningsregim av att det är fel att tycka om sig själv samt att detta blir med fel ju längre bort en kommer från de omöjliga idealen kvinnor döms utifrån. Jag vill därför lyfta extra vad min tolkning baseras på och i det är bland annat följande stycke centralt:

Istället kom barnen förbi en parfymaffär. I skyltfönstret stod en stor burk fräkensalva, och bredvid burken fanns en pappskylt, där det stod: LIDER NI AV FRÄKNAR?

- Vad står det på skylten, frågade Pippi.

Hon kunde ju inte läsa så värst mycket, för hon ville ju inte gå i skolan som andra barn.

- Det står: 'Lider ni av fräknar?' sa Annika.

- Jaså minsann, sa Pippi eftertänksamt. Nåja, en hövlig fråga kräver ett hövligt svar. Kom så går vi in!

Hon sköt upp dörren och gick in, tätt följd av Tommy och Annika. Det stod en äldre dam bakom disken.

Pippi gick rakt fram till henne.

- Nej, sa hon bestämt.

- Vad är det du vill, sa damen.

- Nej, sa Pippi en gång till.
- Jag förstår inte, vad du menar, sa damen.
- Nej, jag lider *inte* av fräknar, sa Pippi.

Då förstod damen. Men så kastade hon en blick på Pippi och utbrast:

- Ja men, kära barn, du har ju hela ansiktet fullt av fräknar
- Javisst, sa Pippi. Men jag lider inte av dom. Jag gillar dom! Gomorron!

Hon gick ut igen. I dörren vände hon sig om och skrek:

- Men om ni skulle råka få in någon smörja, som gör att en får *ännu* mer fräknar av, så kan ni skicka hem en sju åtta burkar till mej. (PL, s.100–101)

Det jag menar sker i den här händelsen är att formulering på skylten ”Lider ni av fräknar?” både indikerar att fräknar är något icke-önskvärt och, eftersom skylten sitter utanför en affär, sker det också en uppmaning om att en borde göra något åt det om en har fräknar. Med andra ord att fräknar är en tämligen oönskad avvikelse från idealen. I texten på skylten ingår en underton av att en inte ska tycka om sitt utseende – utan ett ogillande finns heller inget behov av omvandling. Här bör nämnas att jag från tidigare forskning (se ex. Wahlström, 2011) är medveten om att fräknar låg långt ifrån skönhetsidealen som var rådande under tiden som Pippi först skrevs. Min tolkning att det är ett avvikande görande av kvinnlighet att Pippi tycker om sitt utseende får emellertid stöd i Lundqvists (1979) forskning om Pippi då hon tycks ha haft liknade tankar utifrån originalböckerna.

[H]ennes [Pippis] förhållande till sitt utseende är inte vanligt. Hon är minst sagt nöjd. Enligt hennes uppfattning är det *vackert* med morotshår och fräknar, något som torde ha över-ensstämt med skönhetsidealen på fyrtiotalet lika lite som nu.

Vad beträffar Pippis vanor och attribut så förstärker dessa i viss mån hennes egenskap av främmande barn. (**ibid, s. 186-187**)

Sammanfattningsvis så överskrider således Pippi könskategorierna samtidigt som hon också håller sin inom sin tilldelade kategori, men där ofta bryter mot det förväntade görandet av den.

Könsmaktsordningen

Precis som med funktionalitet blir det med genus en ambivalens på så sätt att Pippis position som avvikare tydliggör gränserna mellan könskategorierna, samtidigt som den utmanar dem. Exempelvis beskrivningar av Pippis utseende som märkvärdigt, som *onormalt*, och avsaknaden av sådana beskrivningar kring Annikas utseende skapas tydliga kategorier av vad som är och inte är normalt. Genom att säga vad normaliteten inte är blir också gränserna för vad den faktiskt är, tydligare. På så vis bekräftar avvikaren normaliteten och reproducerar hierarkierna inom könskategorierna, och därigenom även könsmaktsordningen.

Å andra sidan kan en utifrån Lilja och Vinthagens (2009) definition av motstånd förstå Pippis annorlunda görande av kön och överskridning av könskategorierna i termer av motstånd. Till exempel: I berättelsen kan en, som ovan diskuterats, se hur det finns en struktur av könsnormer som säger att pojkar är modiga och flickor är rädda och hur modet är det som ges överordning. I och med det är Pippi i en underordnad position eftersom hon är flicka. Det bryter hon genom att med olika handlingar uppvisa stor orädsla. Då underminerar hon också könsmaktsordningen via att exempelvis visa för Annika att flickor visst kan vara orädda. Mycket riktigt blir också Annika något modigare när hon är med Pippi, vilket jag tolkar som att det allra minst finns potential att ”underminera denna makt”.

Alder

Det är i berättelsen om Pippi väldigt många fler aspekter som gör henne annorlunda. Hon går ibland baklänges, har en apa klädd i kostym och halmhatt som husdjur och en häst på verandan. Hon ljuger mycket och är otroligt rik. Utifrån det empiriska materialet har jag sett att ålder är något som är otroligt närvarande genom hela berättelsen och spelar stor roll i skapandet av Pippis position som avvikare. Därför vill jag även låta det ta plats som ett perspektiv i min analys.

Att det mellan personer av olika åldrar finns ojämlika maktrelationer behöver knappats förklaras något vidare. Med ålder syftas i det här sammanhanget på hur olika karaktärer i boken kategoriseras som barn respektive vuxna och vilka förväntningar som finns på dem utifrån vilken kategori de tilldelas. Följaktligen kommer jag inte att diskutera åldrar i sig, men då kategoriseringen i berättelsen tycks utgå ifrån ålder, och inte exempelvis olika skickligheter en behärskar, så valde jag ändå att kalla perspektivet för ålder.

Ett mycket märkvärdigt barn

Pippi är nio år och det tycks vara utifrån det som hon kategoriseras som ett barn. I berättelsen uppdragas snabbt hur det finns en rad olika förväntningar baserat på den här kategoriseringen. Det uttrycks på en flera olika sätt. Bland annat är ett av de tidigaste exemplen när Pippi träffar Tommy och Annika för första gången och syskonparet blir förvånade över att Pippi bor ensam i Villa Villekulla med sina djur.

Men ingen pappa syntes till och ingen mamma heller, och Annika frågade ängsligt:

- Bor du här alldeles ensam?
- Visst inte, sa Pippi. Herr Nilsson och hästen bor ju här också.
- Ja men, jag menar, har du ingen mamma eller pappa här?
- Nej, inte det minsta, sa Pippi glatt.
- Men vem säger då till dej, när du ska gå och lägga dej om kvällarna och sånt där, frågade Annika.
- Det gör jag själv, sa Pippi. Först säger jag till en gång helt vänligt, och om jag inte lyder då, så säger jag till en gång till på skarpen och om jag ändå inte vill lyda så blir det smörj, förstår ni.

Helt och hållet förstod inte Tommy och Annika detta, men de tänkte, att det kanske var ett bra sätt.

(PL, s. 16–17)

Två förväntningar kommer till uttryck i citatet ovan, (1) en ska ha åtminstone en förälder närvarande och (2) denne ska bestämma åt vad en ska/behöver göra. Det går också att utläsa en viss gränsdragning mellan barn och vuxna: vuxna är de som säger till och barn är de som blir tillsagda. Samma gränsdragning kan även läsas i beskrivningar av hur Tommy och Annika uppför sig:

Det var två mycket snälla och väluppfostrade och lydiga barn. Aldrig bet Tommy på naglarna, alltid gjorde han det hans mamma bad honom. Annika bråkade inte, när hon inte fick sin vilja fram (PL, s.11)

Att säga att de är lydiga förutsätter också att det finns någon att lyda, vilken nästa mening antyder är deras mor, och likaså måste det finns någon som sätter gränser om det ska finnas tillfällen då Annika inte får sin vilja igenom. Genom relationen mellan syskonen och deras mor befast också gränsdragningen mellan vuxna och barn ytterligare.

Pippi å andra sidan har som sagt varken föräldrar eller någon annan vuxenkaraktär som tar hand om henne eller säger åt henne vad hon ska göra. Pippi lagar mat och städar själv, hennes förmögenhet ger henne stora möjligheter att klara sig självständigt och hon står dessutom för i princip hela sin egen uppfostran. I relationen mellan Tommys och Annikas liv i en kärnfamilj med tydliga gränser mellan vuxna och barn, och Pippis liv i Villa Villekulla skapas en uppdelning mellan normalt och onormalt, och Pippis position som avvikare konstrueras ytterligare. Ännu en gång blir också Tommy och Annikas roller som normbärare tydliggjorda genom Pippis avvikelser och på så vis bekräftas normen för hur ett barn *ska* vara.

Hur Pippis uppluckrande av gränserna mellan kategorierna barn/vuxen kolliderar med förväntningar från omvärlden blir kanske som mest explicit i det tidigare nämnda mötet mellan Pippi och två poliser:

I den lilla staden blev det snart allmänt bekant, att en flickunge på nio år bodde ensam i Villa Villekulla. Stadens tanter och farbröder tyckte inte alls att detta gick an. Alla barn måste ju ha någon som förmanade dem, och alla barn måste gå i skolan och lära sig multiplikationstabellen. Och därför bestämde alla tanterna och farbröderna, att den lilla flickan i Villa Villekulla genast måste sättas i ett barnhem.

[...]

- Jag har redan plats i ett barnhem, sa Pippi.
- Vad säger du, är det redan ordnat, frågade den ena av poliserna. Var ligger det barnhemmet?
- Här, sa Pippi stolt. Jag är ett barn, och det här är mitt hem, alltså är det ett barnhem. Och plats har jag här, gott om plats.
- Kära barn, sa polisen och log, det där förstår du inte. Du måste komma på ett riktigt barnhem och få någon som ser till dej. (PL, s. 30–31)

Vad som följer härnäst, efter fortsatt utbyte om vad barn behöver och inte behöver, är att Pippi börjar leka kull med poliserna och de blir fruktansvärt förargade över Pippi som lurar upp dem på Villa Villekullas tak och sen tar bort stegen så att de inte kan komma ner. För Pippi är allt självklart lek och när poliserna kommit ner på marken igen lyfter helt enkelt Pippi ut poliserna ur trädgården och ger dem varsin pepparkaka innan hon säger adjö.

Om poliserna får representera vuxenvärlden samt de gränser som *ska* finnas mellan barn och vuxna, kan Pippis handlingar också i det här avsnittet förstås som motstånd. Genom lek gör hon motstånd mot hela den struktur som säger att hon inte får vara barn på det sättet som hon är.

Vidare så är relationen barn/vuxna är central i Lundqvist (1979) forskning om Pippi. Lundqvist skriver bland annat, liksom jag, att Pippi har egenskaper som typiskt tillhör kategorin vuxen, men Lundqvist lyfter vidare att Pippi inte har det förväntade görandet av dessa. Lundqvist skriver:

Man skall veta, att Pippi trots sin ringa ålder är fullt kapabel att sköta ett stort hus med trädgård, och att hon inte försummar någon av de sysslor som krävs av en husmor, tillika villaägare, men hon sköter dem på sitt sätt. Hon vispar pannkakssmet med badborsten och jonglerar med pannkakorna [...], hon bakar ut degen på köksgolvet, där hennes apa kliver omkring [...], hon vattnar blommor i ösregn (ibid, s. 149)

Episoden där Pippi vattnar blommorna i regnet finns inte med i *Boken om Pippi Långstrump* från 2015, men poängen är densamma. Lundqvist menar att Pippi är ”leken personifierad” (s. 149) och alla typer av arbete som sker i Pippis värld – och det är mycket, Pippi är alltid igång – sker på lekens villkor.

I Pippis gestalt förenas nödvändiga sysslor och lek till en ouplöslig enhet. Tanken bakom verkar tydlig nog: barnets naturliga verksamhet sker på lekens villkor, även om den ibland rör sig inom de nyttiga sysselsättningarnas område. (ibid, s. 151)

På liknande sätt som de tidigare diskuterade könskategorierna, överskrider Pippi alltså vuxen/barnkategorierna, och de stunder hon tycks hålla sig inom en kategori så har hon inte det förväntade görandet av den – det handlar med andra ord lika lite om en person som kategoriserat som barn men som beter sig som en vuxen, som det handlar som en person som kategoriserats som flicka men som bara har manlig kodade egenskaper. Och precis som med funktionalitet kan en se hur Pippis position som avvikare både bekräftar normen genom att klargöra vad den inte är, samtidigt som hon gör motstånd mot samma norm genom sin avvikelse.

Vithet

Vithet som begrepp syftar på den sociala konstruktionen av ras där vithet privilegieras. Begreppet är ett sätt att ”motverka de starka tendenserna att andrifiera frågor om etnicitet och rasifiering” (Matsson, 2010, s. 9). Alltså att motverka att rasfrågan bara blir en fråga för de som inte befinner sig inom vithetsnormen.

Vita barn älska pluttifikation

I de sista delarna av berättelsen får en följa med när Pippi, Tommy och Annika går ombord på kapten Långstrumps ”Hoppetossa” och seglar till Kurrekurreduttön. Kurrekurreduttön ligger som bekant i Söderhavet vilket är långt bort ifrån var barnen vanligtvis bor. I och med bytet av kontext blir plötsligt vithet en faktor i konstruktionen av Pippi som avvikare. Tommy och Annika fortsätter att fungera som berättelsens normbärare även i kontexten av Kurrekurreduttön, här i relation till de kurreduttiska barnen Momo och Moana som i berättelsen får representera hela den kurreduttiska befolkningen.

Till att börja med beskrivs ett relativt dikotomt förhållande mellan vita och icke-vita. Dikotomin syns exempelvis i diskussioner mellan barnen:

- Berätta om vita barns land, sa Momo till det fräkniga ansiktet.
- Vita barn älska pluttifikation, sa Pippi.
- Multiplikation heter det, sa Annika. Och förresten, fortsatte hon med ett sårat tonfall, så kan man väl inte precis påstå att vi *älskar* det.

- Vita barn älska pluttifikation, försäkrade Pippi envist. Vita barn bliva rent från vettet, om inte vita barn varje dag få stor dosis pluttifikation.

[...]

Momo begrep inte riktigt vad pluttifikation var för något och ville ha en närmare förklaring. Tommy skulle just förklara det, med Pippi förekom honom.

- Jo, förstår du, sa hon. Det är så här: $7 \times 7 = 102$. Kul va?

- Det är visst inte 102, sa Annika.

- Nej, för 7×7 är 49, sa Tommy.

- Betänk att vi är på Kurrekurreduttön nu, sa Pippi. Här är ett helt annat och mycket frodigare klimat, så 7×7 blir mycket mer här.

- Äh, sa Tommy och Annika. (PL, s.199)

Genom att gruppera en del av barnen som vita förutsätts att de andra barnen är icke-vita. På så sätt formas och avgränsas dessa två grupper. I och med Pippis uttalande om ”pluttifikation” tilldelas de vita barnen någon slags akademisk kunskap samtidigt som Momos okunskap tilldelar de icke-vita barnen en avsaknad av densamma. I det tidigare avsnittet om när Pippi börjar skolan redogjordes för hur berättelsen uttrycker att skolgång, och därigenom några slags akademiska kunskaper, är viktig. Följaktligen finns även en underton av hierarki mellan de två grupper som formas och avgränsas i meningsutbytet mellan barnen. Det skapas på så sätt en sanning om vilka förväntningar som finns för görandet av vithet.

Hierarkin mellan vita och icke-vita blir också väldigt explicit genom att kapten Långstrump är kung över kurredutterna. Det sätter honom i en överlägsen position som dessutom förstärks av beskrivningar av kurredutterna som hans ”undersåtar” (PL, s. 191).

Hela Kurrekurreduttöns befolkning uppgick inte till mer än etthundratjugosex människor.

- Det är ungefär lagom många undersåtar att ha, sa kung Efraim. Fler kan man inte hålla reda på.

(PL, s. 191)

Hans position befäst vidare av beskrivningar av hur kurredutterna inte klarar sig utan sin kung. Till exempel när Pippi pratar om sin framtid som kurreduttprinsessa säger hon att ”[p]appa tror att om han regerar ordentligt över kurredutterna under halva året, så klarar dom sej utan kung ett halvår i taget” (PL, s.141). Vilket ju såklart är underligt eftersom kurredutterna uppenbarligen klarade sig på egen hand innan kapten Långstrump flöt i land på deras ö.

Vidare så är Pippi prinsessa på Kurrekurreduttön, men hon distanserar sig från det.

Kung Efraim hade ju varit borta från regeringsbetyren en längre tid, och nu satte han igång att regera av alla krafter. Under tiden nalkades de små kurreduttbarnen Pippis tron. Av någon obegriplig anledning hade de fått för sig, att vitt skin var mycket finare än svart, och därför kände de sig fulla av vördnad, ju närmre de kom Pippi och Tommy och Annika. Pippi var ju dessutom prinsessa. När de hade kommit ända fram till Pippi, kastade de sig allihop på en gång på knä för henne och böjde pannorna mot marken.

Pippi skuttade kvickt ner från tronen.

- Vad ser jag, sa hon. Leker ni sakletare här också? Vänta så får jag vara med!

Hon la sig ner på knä och nosade runt på marken

[...]

Nu försökte Momo förklara för Pippi, varför de låg på knä för henne.

- Du vara micke'[sic] fin prinsessa, sa han.

- Jag ingalunda vara micke' fin prinsessa, sa Pippi på bruten kurreduttiska. Jag vara i stort sett bara Pippi Långstrump, och nu jag giva absolut katten i det här tronandet. (PL, s.194–195)

I det första exemplet med pluttifikationen kan en se att Pippi överskrider vit/icke-vit -dikotomin via att snarare identifiera sig med de icke-vita kurredutterna: Pippi kan ju inte heller multiplikationstabellen. Vidare ser en också i det exemplet hur Pippi dessutom driver med av det förväntade görandet av vithet i och med hennes förlöjligande av den akademiska kunskap vita förväntas ha genom att, exempelvis, envist kalla multiplikationstabellen för ”pluttifikationstabellen”. Sen i det andra exemplet med sakletandet ser en hur Pippi också distanserar sig helt från hierarkin mellan vita och icke-vita i berättelsen. På så sätt konstrueras Pippi som avvikare även utifrån det här perspektivet – hon kategoriseras som vit utifrån sin hudfärg men har varken det förväntade görandet utav vithet eller någon ambition att inta den position som hennes hudfärg ger henne.

Det här, Pippis distansering från vitas överlägsenhet, är tämligen uppenbart att det kan förstås i termer av motstånd. Återigen blir Lilja och Vinthagens (2009) definition fruktbar:

1) en handling som utförs av 2) någon i en underordnad position i relation till makten i fråga - eller i solidaritet med någon i en underordnad position (som ställföreträdande motstånd), i 3) en respons till denna makt där, 4) denna handling/respons åtminstone har möjligheten att underminera denna makt. (ibid, s. 51)

Oundvikligen är det ju Pippis redan privilegierade position som möjliggör hennes distansering från hierarkin. Om Pippi i många av de andra strukturerna som diskuterats kan förstås som den som är i en ”underordnad position” kan hon i den här kontexten knappast räknas som underordnad. Även om hennes avvikelse formas också här, är hon i den här kontexten i högsta grad privilegierad. Det blir därmed utifrån Lilja och Vinthagens (2009) definition så kallat ”ställföreträdande motstånd”.

Intersektionalitet

På det stora hela är det alltså främst Pippis funktionalitet, hennes kön och hennes ålder som konstruerar hennes position som avvikare, men också hennes görande av vithet. Därmed är det också flera stora maktstrukturer som är närvarande i berättelsen: funktionsmaktordningen, könsmaktsordningen, det ojämlika förhållandet mellan barn och vuxna, samt rasism. I det här avsnittet kommer funktionalitet, genus och ålder diskuteras först och sedan kommer ras att lyftas in i slutet av diskussionen samt i början av nästa avsnitt.

Intersektioner

Maktstrukturerna kring funktionalitet, genus och ålder skapar i berättelsen tillsammans en sanningsregim om hur en ung flicka får lov att se ut, fungera och agera. Samtidigt skapar motståndet mot dem en alternativ bild. Som ovan diskuterats finns dessutom många likheter i hur maktstrukturerna upprätthålls och reproduceras. Hur de samspelar blir bland annat tydligt i intersektionen mellan funktionalitet och genus.

Bylund skriver (2016) att:

Även om cripteorin menar att alla människor har en funktionalitet och att funktionsfullkomlighet i sig är ett ouppnåeligt ideal har vissa typer av kroppar, i likhet med Butler diskussion om görandet av genus, lättare att iscensätta dessa ideal. (ibid, s. 8)

Parsons, Reichl och Pedersen (2016) skriver i sin tur om att kvinnor som har normbrytande funktionalitet (de skriver dock på engelska och använder begreppet *disabilities*) upplever förtryck ”both because of their status as disabled and also because of their gender” (s. 209). Kombinerat med Bylunds (2016) resonemang kan en då tänka att kvinnligt kodade kroppar är en stor del av dessa som har det svårare att ”iscensätta dessa ideal”, vilket hon också påpekar senare i sin text. Alltså att det i intersektionen mellan kön och funktionalitet uppstår ett samspel mellan dessa två maktstrukturer där de förstärker varandra – det är svårare att uppnå idealen kring kön om en samtidigt befinner sig långt ifrån funktionsfullkomligheten, och samtidigt är det svårare att nå funktionsfullkomligheten om en samtidigt är kvinna och därmed står långt ifrån idealen om kön.

Vidare vad gäller Pippis fysiska funktionalitet kan en också att fundera kring hur hennes kön spelar in. Styrka är som allmänt känt en manligt kodad egenskap och att vara starkast i världen råder nog

inga tvivel om att det oavsett kön kommer vara normbrytande och särskilt. Min övertygelse är emellertid att Pippi blir ännu mer normbrytande och *märkvärdig* eftersom hon är flicka och stark i kombination. Hennes funktionalitet blir mer normbrytande baserat på hennes kön. Värt att poängtera är att kapten Långstrump är i stort sett lika stark som Pippi, men hans styrka ifrågasätts aldrig. Är hans styrka föga förvånande på grund av att vi redan vet om Pippis och det här är hennes pappa, eller är det kanske mer troligt att det helt enkelt inte känns så främmande att en stor, mäktig man är en utav världens starkaste?

Fortsättningsvis kan en genomgående i berättelsens språk se intersektionen mellan Pippis kön och hennes ålder: Pippi beskrivs alltid som en *flicka* och aldrig som *kvinn*a till trots att hon besitter en rad vuxet kodade egenskaper.

Det var den märkvärdigaste flickan Tommy och Annika någonsin sett. (PL, s. 12)

I berättelsen så är Pippis dag i skolan ett utav de skeenden där samspelet mellan funktionalitet, genus och ålder blir som tydligast. Hennes avvikande sätt att göra kön är närvarande i form av hennes utseende (i relation till den normbärande Annika), dagen till ära har hon även på sig en otroligt stor hatt. När hon sen kommer till skolan blir genast det ojämlika förhållandet mellan barn och vuxna uppenbart. Detta då Pippi säger *du* till fröken som om de vore jämlikar. Det blir hon dock tillsagd om att hon inte får göra, hon måste säga *fröken*, och en gräns dras därmed mellan barn och vuxna. En gräns som dessutom inkluderar en förväntan om att barn ska respektera vuxnas auktoritet vilket Pippi avviker från när hon gång på gång glömmer bort att tilltala klassens fröken med *fröken*. Vidare så har tidigare redovisats hur Pippis funktionalitet blir avvikande i relation till skolmiljöns exkluderande former och förväntningarna dessa innebär. För varje perspektiv som läggs till förstärks därmed Pippis position som avvikare och på samma gång förstärks de diskursiva strukturer som hon avviker från. De olika perspektiven kan med andra ord inte förstås i ett vakuum utan måste förstås och diskuteras i relation till varandra.

Vidare blir det mer komplext när barnen hamnar på Kurrekurreduttön. Även på ön är såklart Pippi en person med normbrytande funktionalitet, flicka och barn. Men där har hon utöver det både en formell position (prinsessa) och en social position (vit) som ger henne helt andra privilegier än vad hon har på hemmaplan. När en lägger till rasperspektivet kan en se att alla de olika maktstrukturer

fortfarande samspelar i konstruktionen av Pippis position som avvikare, men det handlar inte längre om att alla strukturerna förstärker varandra i skapandet av hierarkier.

Diskussion

Rasismen

Här nedan följer ett avsnitt om rasismen i berättelsen om Pippi Långstrump, dels eftersom det påverkar helhetssynen på berättelsen, men framförallt för att det enligt min mening är oansvarigt och respektlöst att inte lyfta det perspektivet vidare i den här kontexten. I synnerhet när jag – som vit – utgår ifrån intersektionell feminism som uppkom ur en reaktion mot vita feministers oförmåga att se rasperspektivet.

2011 blåste det upp diskussioner om berättelsen om Pippi Långstrump och rasism i både svenska och internationella medier. Diskussionerna tog fart efter att en tysk teolog, Dr Eske Wollrad, under en antidiskrimineringskonferens lyft hur berättelsen innehåller rasistiska, koloniala stereotyper (se ex. Flood, 2011, 9 nov; Hansson, 2011, 10 nov). Sedan dess har den version av berättelsen som är aktuell i den här studien getts ut och, som ovan nämnt, det till den nya utgåvan gjorts vissa revideringar där den främsta är att ”n-ordet” bytts ut.

Utan att underskatta betydelsen av att ordet försvann, så behöver diskussionen om rasismen i Pippi fortsätta. När Dr Wollrad (ex. Flood, 2011, 9 nov) gav sin kritik var det utifrån originalböckerna och jag vill påstå att kritiken i allra högsta grad är aktuell och applicerbar även på den nya utgåvan, trots dess revidering. Hur viktigt det än är att ett så otroligt destruktivt ord tagits bort ur berättelsen, så försvann inte de koloniala strukturer som berättelsen ger uttryck åt, i och med borttagandet av ordet.

Kvar i berättelsen så tar koloniala, rasistiska strukturer sig fortfarande uttryck i den dikotomi mellan vita och icke-vita som redan redogjorts för. Allt det som skapar dikotomier mellan vita och icke-vita i berättelsen, reproducerar också kolonialismen eftersom sådana dikotomier var en stor del av hur kolonialismens hela legitimitet skapades och upprätthölls (Eriksson et al, 1999). Än värre är den hierarki som ingår i dikotomin och som ger vita karaktärer i berättelsen överordning, både formellt och socialt.

Det som sker när sådana här strukturer får ta plats i en berättelse, i synnerhet för barn, är att de normaliseras och blir till sanning. Eller som Ulla Vuorela (2009) skriver i antologin *Complying With Colonialism*: Böckerna om Pippi Långstrump ”hailed me into taking the colonial order of things as natural” (s. 58). Därigenom reproduceras de och förblir destruktiva och förtryckande.

Reproduktionen och normaliseringen av de koloniala strukturerna påverkas inte heller av att jag varken eller Wollrad (Flood, 2011, 9 nov) upplever karaktären Pippi eller hennes skapare som rasister, mycket snarare tvärt om. Min tolkning är baserad på att Lindgren, genom Pippi ifrågasätter västhegemonin (västhegemoni: se ex. Eriksson et al, 1999) via exempelvis Pippis avståndstagande från sin överordning samt den formuleringen som förekom det:

Av någon obegriplig anledning hade de fått för sig, att vitt skin var mycket finare än svart, och därför kände de sig fulla av vördnad, ju närmre de kom Pippi och Tommy och Annika.
(PL, s. 194, min kursivering)

Lindgren sägs därtill ha skrivit följande i ett brev till en vän på 1950-talet:

’Jag trodde du visste, att jag ogillar allt indelande av människor efter nationer och raser, all sortens diskriminering mellan vita och svarta, mellan arier och judar, mellan turkar och svenskar, mellan män och kvinnor. [...] Vi är alla människor – det har varit mitt speciella patos här i livet.’ (Kjell Åke Hanssons blogg, 2015)

Hur en än vrider och vänder på det, förklarar och försvarar, så återstår ändå att koloniala strukturer reproduceras i berättelsen vilket också kräver problematisering och diskussion, långt utöver den här studien. Ett förlag har gett ut den här berättelsen i nyutgåva 2015 utan ett förord, läsguide, fotnoter eller annat och låter därmed berättelsen förmedla en världsbild om vilka *vi* är och var *vi* kommer från. Helt utan att på något sätt ifrågasätta eller förklara att så som det var då, det var fel, och så ska det aldrig vara igen. Vad de däremot gör är att de gör aktiva val kring vilka kapitel och stycken som ska få vara med i den nya utgåvan, och sen ger de ut den och kallar den ”[e]n lyxig utgåva för 2000-talets barn” (Rabén & Sjögren, u.å.b.).

Jag vill också avsluta den här diskussionen med att lyfta att det på det här temat finns mycket kvar att undersöka och problematisera i berättelsen. Till exempel har jag här inte gått in på resonemang om representationer vad gäller primitivitet och där finns mycket kvar att problematisera, så som att de vita barnen, på hemmaplan, får bo i hus medan de icke-vita barnen bor i hyddor. (Det enda på ön

som beskrivs som ett hus och inte en hydda, är ett bambuhus barnen bygger ihop) Eller att förlaget valt att ha kvar koloniala namn på länder, bland annat "Belgiska Kongo" (PL, s.15) utan att överhuvudtaget påpeka eller problematisera namnen i exempelvis fotnoter eller förord.

Motstånd

Tidigare har diskuterats hur Pippis position som avvikare och hennes handlingar på olika sätt kan förstås i termer av motstånd mot maktstrukturer inom berättelsen. Men på samma gång som det sker inne i berättelsen så blir såklart också själva berättelsen en motståndshandling. Det blir tydligt inte minst utifrån tidigare forskning som tittat på berättelsen i den kontext den först skrevs i. Till exempel skriver Eva Wahlström i sin avhandling *Fria flickor före Pippi* (2011) om att just Pippis fräknar, som ju Pippi tycker om så väldigt mycket, var något som drev med hela skönhetsidealet som fanns under tiden då Pippi först skrevs.

På samma sätt gör Lindgren motstånd även idag, 15 år efter sin död. För oändligt många barn, generation efter generation visar Lindgren via Pippi att en får lov att vara flicka och stark, att en inte behöver vara misslyckad bara för att skolan med dess exkluderande former inte fungerar, att det är okej att tycka om sig själv och att lita på sin förmåga, och så vidare. Lindgren har gett Pippi en stor dos agens, trots alla de maktstrukturer som säger att Pippi *borde* vara begränsad. Eftersom de strukturerna i högsta grad är påtagliga även idag så blir också Lindgrens berättelse (ställföreträdande) motstånd i en nutida kontext.

Dock så finns det, menar jag, en dubbelhet i sådana här representationer. För en del kan sådana här representationer, där avvikaren har mycket agens, på många sätt vara befriande och motståndskraftigt. Men viktigt att komma ihåg är att representationer också kan vara "upplysande", alltså att en helt plötsligt genom att relatera till Pippi också blir medveten om att en kan betraktas som *märkvärdig*. Jag tänker till exempel på alla barn som har det svårt inom skolans former. Som allmänt känt är skolan nu liksom på 1940-talet inte en plats som fungerar för alla, även om mycket har förändrats. Pippis tid i skolan kan förstås som motstånd både inom och utanför bokens pärmar, men den riskerar också att reproducera funktionsmaksordningen genom att barn potentiellt blir upplysta om att de inte är önskvärda i skolan om de inte besitter en funktionalitet som ligger nog nära funktionsfullkomligheten. Ambivalensen i att utmana och samtidigt reproducera maktstrukturer kommer att diskuteras vidare i följande avsnitt.

Bryta eller bekräfta?

I feministiska kretsar förs diskussioner om huruvida en kan använda *kvinnor* som analyskategori (Gunnarsson, 2011) där den stora frågan är huruvida användningen reproducerar könsmaktsordningen eller utmanar den. Genom att använda *kvinnor* som analyskategori skapas också kategorin och gränser sätts för vem som kan och får ingå. Samtidigt används kategorin för att peka ut och ifrågasätta den manliga överordningen. En liknande diskussion kan föras här: Är det en förstärkning av diskursen att peka på det avvikande, eller är det en försvagning av dess gränser? Som diskuteras kan både Pippis avvikelse förstås som andrafiering, som bekräftar det diskursiva vi:et. På samma gång kan samma avvikelse förstås som motstånd både inom och utanför bokens pärmar.

Kanske är det lönlöst att föra en sådan diskussion, huruvida Pippi bryter eller bekräftar. Ambivalensen i att hon tycks göra båda samtidigt är påtaglig. Min mening är dessutom att en viktigare diskussion att föra är den som förs i feministiska kretsar - hur kan en hantera balansgången i att en måste skapa de kategorierna en vill ifrågasätta? Och hur hanterar en att en reproducerar vissa maktstrukturer samtidigt som en ämnar utmana dem? Här finns ett uppenbart behov av vidare forskning och diskussion, både inom och utom akademien.

Varför fortsätter vi att läsa berättelsen om Pippi?

Om då berättelsen om Pippi är bärare koloniala, rasistiska strukturer och reproducerar dessa i vår tid, och utöver det kan problematiseras på en rad sätt – varför fortsätter vi då att läsa den? Hur lyckas berättelsen om det fräkniga barnet med en häst på verandan överleva generation efter generation? Det finns många svar på den frågan. Ofta påpekas till exempel hur Pippi alltid tar barnens parti och hur Pippi bryter mot inskränkta könsnormer (se ex. Lundqvist, 1979). Det finns dock ett perspektiv som kanske är det mest grundläggande, men kanske också det som lättas glöms bort i ett vuxet, akademiskt sammanhang: berättelsen om Pippi är rolig! Lundqvist påpekade det redan på 70-talet och skrev då, visserligen utifrån de tre originalböckerna, följande:

Barn som tillfrågas om hur de vill att en bra bok skall vara anför undantagslöst två honnörsbegrepp: *spännande och rolig*. Böckerna om Pippi Långstrump kännetecknas i hög grad av just dessa egenskaper. (ibid, s. 10)

Avslutningsvis så är min övertygelse att berättelsen om Pippi är viktig och kan vara ett tacksamt verktyg för att diskutera olika maktstrukturer med barn. Berättelsen är på många sätt fantastisk.

Dock, att förlaget via *Boken om Pippi Långstrump*, förmedlar en världsbild där det ingår reproduktion av rasism, helt utan att varken markera eller ifrågasätta, finner jag utan tvekan ytterst problematiskt.

- Nämen, det kan du väl ändå inte, sa Annika. Det är ju världens starkaste karl.

- *Karl*, ja, sa Pippi. Men jag är världens starkaste flicka, betänk det!

(PL, s. 75)

Referenser

- ✿ astridlindgren.se. (u.å.). *CITAT*. Hämtad 2017-05-21 från <http://www.astridlindgren.se/mer-fakta/citat>
- ✿ Bergström, G. & Boréus, K. (2012). *Textens mening och makt : metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- ✿ Butler, J. (2007). *Genustrubbel*. Göteborg: Daidalos
- ✿ Bylund, C. (2016). *Kuvande rum : Materialitet och funktionsfullkomlighet i berättelser från kvinnor uppväxta på institutioner för barn med normbrytande funktionalitet under 1930 till 1970-talet* (Masteruppsats). Stockholm: Institutionen för etnologi, religionsvetenskap och genusvetenskap, Stockholms Universitet. Hämtad 2017-05-21 från <http://su.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A935635&dswid=8399>
- ✿ Börjesson, M. & Palmblad, E. (2007). *Diskursanalys i praktiken*. Stockholm: Liber AB
- ✿ Dahl, U. (2016). Kön och genus, femininitet och maskulinitet. I A. Lundberg & A. Werner (Red.), *En introduktion till genusvetenskapliga begrepp* (s. 15–19). Göteborg: Nationella sekretariatet för genusforskning
- ✿ Damant, D., Lapierre, S., Kouraga, A., Fortin, A., Hamelin-Brabant, L., Lavergne, C. & Lessard, G. (2008). Taking Child Abuse and Mothering Into Account : Intersectional Feminism as an Alternative for the Study of Domestic Violence. *Affilia*, 23(2), p. 123–133. doi 10.1177/0886109908314321
- ✿ Diskrimineringsombudsmanen. (2016). Skyddade diskrimineringsgrunder. Hämtad 2017-05-21 från <http://www.do.se/om-diskriminering/skyddade-diskrimineringsgrunder/>

- ✿ Edström, V. (u.å.). Astrid Lindgren. I *National encyklopedin*. Hämtad 2017-05-21 från <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/astrid-lindgren>
- ✿ Edström, V. (1992). *Astrid Lindgren : vildtoring och lägereld*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- ✿ Einwohner, R. & Hollander, J. (2004). Conceptualizing Resistance. *Sociological Forum*, 19(4), 533–554. doi: 10.1007/s11206-004-0694-5
- ✿ Eriksson, C., Eriksson Baaz, M. & Thörn, H. (1999). Globaliseringen kulturer: den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället. Nora: Nya Doxa
- ✿ Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2012). *Metodpraktikan : konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik
- ✿ Flood, A. (2011, 9 nov). Pippi Longstocking books charged with racism. *The Guardian*. Hämtad 2017-05-21 från <https://www.theguardian.com/books/2011/nov/09/pippi-longstocking-books-racism>
- ✿ Foucault, M. (2002). *Sexualitetens historia. Band 1. Viljan att veta*. Göteborg: Daidalos Förlag
- ✿ Freedman, J. (2003). *Feminism – en introduktion*. Malmö: Liber
- ✿ Gunnarsson, L. (2011): A defence of the category ‘women’ Cultural practice as gendered exclusion: In *Feminist Theory* 12(1), s. 23–37. DOI: 10.1177/1464700110390604
- ✿ Hansson, B. (2011, 10 nov). Tysk teolog: Pippiböckerna är rasistiska. *Göteborgs-Posten*. Hämtad 2017-05-21 från <http://www.gp.se/n%C3%B6je/k%C3%A4rleksl%C3%A5ten-ger-vika-f%C3%B6r-sexl%C3%A5ten-1.4296843>
- ✿ Kjell Åke Hanssons blogg. (2015). *Vision, vänner och vansinne*. Hämtad 2017-05-21 från <https://astridlindgrensnas.wordpress.com/>

- ✿ Kåreland, L. (2013). *Barnboken i samhället*. Lund: Studentlitteratur
- ✿ Lilja, M. & Vinthagen, S. (2009). *Motstånd*. Malmö: Liber AB
- ✿ Lindgren, A. (2015). *Boken om Pippi Långstrump*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- ✿ Lundqvist, U. (1979). *Århundradets barn : fenomenet Pippi Långstrump och dess förutsättningar*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- ✿ Löfroth, S. (2015, 18 maj). Funktionshindrad: Varken hjälte eller vårdpaket. *Svenska dagbladet*. Hämtad 2017-05-21 från <https://www.svd.se/funktionshindrad-varken-hjalte-eller-vardpaket>
- ✿ Mattsson, K. (2010). Genus och vithet i den intersektionella vändningen. *Tidskrift för genusvetenskap*, 1–2, s. 5–22.
- ✿ Mohanty Talpade, C. (2003). *Feminism utan gränser. Avkoloniserad teori, praktiserad solidaritet*. Hägersten: Tankekraftförlag
- ✿ Nationella sekretariatet för genusforskning. (u.å.). *Andrafrisering*. Hämtad 2017-05-21 från <http://www.genus.se/ord/andrafrisering/>
- ✿ Parsons, A., Reichl, A. & Pedersen, C. (2016). Gendered Ableism: Media Representations and Gender Role Beliefs' Effect on Perceptions of Disability and Sexuality. *Sexuality and Disability*, 35 (2), s. 207–225. DOI: 10.1007/s11195-016-9464-6
- ✿ Rabén & Sjögren. (u.å.a) *Boken om Pippi Långstrump i nyutgåva – delvis reviderad av Astrid Lindgren själv*. Hämtad 2017-05-21 från <http://www.rabensjogren.se/pa-gang/Nyheter/2015/Boken-om-Pippi-Langstrump-i-nyutgava--delvis-reviderad-av-Astrid-Lindgren-sjalv/>
- ✿ Rabén & Sjögren. (u.å.b) *Boken om Pippi Långstrump*. Hämtad 2017-05-21 från http://www.rabensjogren.se/bocker/Utgiven/2015/Sommar/lindgren_astrid-boken_om_pippi_langstrump-halvklotband/

- ✿ Törnberg, A. & Törnberg, P. (2016). Muslims in social media discourse: Combining topic modeling and critical discourse analysis. *Discourse, Context and Media*, 13, p.132–142.
- ✿ Vuorela, U. (2009). Colonial Complicity: The ‘Postcolonial’ in a Nordic Context. In S. Keskinen, S. Tuori, S. Irni & D. Mulinari (Ed.), *Complying with colonialism : gender, race and ethnicity in the Nordic Region*. Aldershot: Ashgate.
- ✿ Wsshede, C. (2010). *Passionerad politik. Om motstånd mot heteronormativ könsfakt*. Malmö: Bokbox förlag.
- ✿ Wahlström, E. (2011). *Fria flickor före Pippi : Ester Blenda Nordström och Karin Michaëlis : Astrid Lindgrens föregångare*. (Doktorsavhandling, Skrifter utgivna av Svenska barnboksintitutet, 114). Göteborg/Stockholm: Makadam